

MIDDEN IN DE NACHT KRUIPT hij bij mij in bed, een jongen van een jaar of negen. Ik duw hem weg, maar hij blijft me lastigvallen. Hij roept oude geluiden op, telt terug, laat de gordijnen wiegen. En dan moet ik met hem mee naar een stad die geen naam mag hebben. Keer op keer lopen we daar. We staan stil voor een hoog huis, hij opent de deur, dwingt me in een spiegel te kijken, wijst op een bloedvlek in het marmer en laat een trap kraken – zo helder en zo levensecht, dat ik geschrokken het licht aan moet doen om te weten waar ik ben. Ik ken die jongen. Hij doet zijn best om op mij te lijken, met dat kuiltje in zijn kin. Of is hij een verzinsel? We gebruiken dezelfde woorden, delen dezelfde angsten, aangewakkerd door berichten over een nieuwe oorlog.

Bang, altijd bang geweest.

We hebben aan de tijd gewerkt en besloten samen op een doordeweekse dag naar dat hoge huis te gaan. Zou het er nog staan? Een trein bracht ons tot over de grote rivieren. De weg van het station naar de lommerrijke woonwijk konden we dromen, maar we verdwaalden in de straten achter het park waar ooit bommen vielen en kogelhulzen tussen de puinhopen lagen. En die grote

brand... was die nu wel of niet om de hoek? We versnel-
den onze pas. Gevaarlijk terrein. Na een flauwe bocht
doemde het huis op waar de jongen maandenlang lo-
geerde. Het leek te wenken. Hij wilde ernaartoe rennen,
maar ik ben een stijve man, een bezemsteel, en zag ook
niet zo goed, er zat een lelijke pleister naast mijn rech-
teroog: zonschade. Oude sproeten plagen mij. We keken
op naar de gevel en maakten een kleine buiging. Ik nam
foto's met mijn mobiele telefoon, ging aan de overkant
van de straat zitten en probeerde te kijken met de blik
van een negenjarige. Wakker en fel.

Het huis groeide.

Een bejaarde dame liep voorbij en nam mij onderzoe-
kend op.

'Ik maak een foto van het huis van mijn grootvader,' zei
ik.

Ze vroeg naar zijn naam.

'Van Dis, hij was een herenboer...'

'O, maar die heb ik nog gekend. Ik ben hiernaast gebo-
ren.'

Ze wees me op een litteken uit het verleden: een ge-
barsten steen in de gevel van de overburen – een afge-
ketste kogel. Nooit hersteld. Aan die barst kleefde nog
een heel verhaal. Ik keek rond, verkende... De oude voor-
deur glansde nog voornaam, maar zonder de koperen
trekbel. Hé, was de muur van de moestuin niet langer?
Zeker, haar ouders hadden de helft van de tuin kunnen
kopen en lieten er een dubbele garage bouwen. De wal-
notenboom overleefde het niet. Maar het kelderraam zat
er nog.

'De grootste kelder van de straat,' zei ik.

'Dan weet u wat zich daar in de oorlog heeft afgespeeld?'

'Nee, geen idee.'

'U had een flinke oma.'

'Zij was mijn oma niet. Ze diende in dit huis. Ik ken niet eens haar achternaam.'

Nu wel. Na lang en gedegen onderzoek heb ik haar weer contouren kunnen geven. Een stem. Herinneringen. Nog één keer kruip ik bij haar op schoot, zal ik groeien in de verwarrendste zomer van mijn leven. Kom maar op, zoon, en geef me ook mijn sproeten terug. Nog één keer mag ik voor haar dansen in mijn blauwe korte broek, voor de vrouw die mij van kinds af aan bij mijn volwassen naam noemde: Adriaan. En soms Sproet. Zij was mijn Ommie.

Pak je koffer, Adriaan. Ze wacht op het perron.

Hij werd omhelsd en meegenomen naar de rode weegautomaat in de hal van het station. Schoenen uit, voeten op de metalen plaat, stilstaan, adem inhouden, dubbeltje in de gleuf, en een wijzer gaf trillend het gewicht. Voor een tweede dubbeltje spuugde de automaat een bedrukt kaartje uit: 28,3 kilo. Daar kon nog wel een pond of wat bij. Kaartje goed bewaren, voor in het plakboek. Het eerste souvenir van wat een leerschool zou worden.

In de keuken stond een lauwe appeltaart klaar, met slagroom van opgeklopt melkvel. Hij kreeg het grootste stuk. Vorkje. Bordje afgelikt... Nee! Pardon. En dan naar de naaikamer, met de rug tegen de wand en opgemeten: 137 centimeter lang. Gemarkeerd met een potloodstreepje op de deurpost. Ook nek, schouders, rug en taille kregen cijfers, en de lengte tussen kruis en knie. Dat kietelde.

Ommie trok lijnen over de stippels van het patroonpapier en zette de schaar erin. Daar lag hij: afgeknipt en uitgeknipt. Twee witte overhemden zou ze voor hem maken en twee korte broeken met omslag en een rode knoop. De trapnaaimachine raasde de hele middag.

Passen maar!

Zijn oude korte broek van akelige prikkelstof – een restant van vaders militaire jas – verdween in de lappenmand. ‘De oorlog is voorbij,’ zei Ommie, ‘die gaan we hier vergeten.’

Een nieuwe jongen zou haar Adriaan worden.

Ik moet niet bang zijn
Angst is de moordenaar van het verstand

FRANK HERBERT

De tijd staat stil,
Wij zijn het die voorbijgaan

JAN EIJKELBOOM

Je hebt me veel geleerd over de mensen en
hun rarigheden
En ik ben door jou anders naar de wereld
gaan kijken

LOUIS ARAGON

Een stok tikte op de tegels. Adriaan rende naar het raam, de zon piepte al boven de huizen, de straat was wakker. Bij de overburen hing een deken te luchten, de melkboer was langs geweest, hier en daar stonden volle melkflessen naast de voordeur, de krantenman slingerde met zijn fiets over de stoep. Brievenbussen klepperden, een hond blafte, kinderen speelden in de achtertuinen – vertrouwde zomergeluiden. Maar de stok op de tegels klonk ongewoon opwindend. Het was de vrouw met het houten been. Elke morgen liep ze onder aan het raam voorbij. Ze duwde een invalidenkar. Bij het oversteken en het nemen van de stoepranden zwiepte ze van rechts naar links, wankel als een tuimelaar. Er lag een kind in die kar, toegedekt met een deken. Net niet goed te zien. Adriaan pakte zijn verrekijker en haalde het dichterbij. Er zat een krasje op de lens en het wielkje knarste, maar na flink draaien verscheen een toef zwart haar in beeld en een rood kruis, geweven in de rand van de deken.

De verrekijker werd steeds brutaler. Adriaan tastte de linkerbroekspijp van de manke af – daar zat de stok. Zou ze pijn hebben? Hij zag de plooiën om haar mond, de kraag van haar grijze jas, haar bruine hoedje met

veertjes. Ze dansten bij elke stap. Hoe tilde ze dat kind in die kar? Hoe ging ze naar de wc? Paste ze in zo'n hok? Plaste ze met een open deur? Sliep ze met of zonder houten been? Vragen die hij deelde met zijn kijker.

De lucht trilde in de ochtendzon. Adriaan stond in de hoge kamer op de bovenste verdieping van het grootste huis in de straat – beter uitzicht was er niet. Hij duwde de vetplant in de vensterbank opzij, opende het raam en luisterde met ingehouden adem naar het tjoep-tjoep van de rubberbanden van de invalidenkar. Tot de vrouw om de hoek verdween.

Zijn kijker hongerde naar meer en trok langs de tuinen en de hekken aan de overkant. Samen leerden ze het leven in de brede straat al aardig kennen. Ah, daar had je hem weer, de man in het blauwe overhemd, badhanddoek onder de arm, terug van het zwemmen. Een man om te volgen. Kom wieltje, draai... Daar stond de BB in eigen persoon. De Bescherming Bevolking. Naast zijn deur zat een blauw-wit plaatje. Adriaan had ernaar gevraagd aan tafel. Ja, die man ging over het Nieuwe Luchtalarm – een elektrische sirene die op elke eerste maandag van de maand om twaalf uur zou loeien. Zo vierde Nederland zijn veiligheid. Niets om je zorgen over te maken. Heus, de Russen kwamen niet. Speur de hemel maar af: geen streepje aan de lucht. Maar waarom dan die drukte voor de deur van de BB? Adriaan had er al zeker zes keer een jeep zien stoppen. Soldaten laadden kisten uit. En de man in het blauwe overhemd stond dan zenuwachtig rokend op de stoep.